

פנינים

ופרפראות נבחרים לפרשת השבוע "פרשת שמיני"

עורך: הרב יוסף ברגר

לתגובות והנצחות – לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com 054 - 8455798 - ניתן לקבל את העלון במייל.

משל היה זה ילד קטן שעוד לא הספיק לפגוש את השיניים שקיבל מחקב"ה.

בעוד אני נתון בסערת חושים שאי אפשר לתאר, פונה אליו החפץ חיים ומבקש דבר נוסף. "תספור נא כמה שיניים יש בפי!"...

ואני הישבתי להתעלף... כדי למנות את מספר השיניים, צריך כבר להיכנס עמוק אל תוך פיו המסולא בקדושה של גדול הדור, כיצד אוכל לעשות זאת?! אבל גם הפעם, לא איפשר לי רבנו לחשוב הרבה, והאיץ בי לספור את שיניו.

מה אומר ומה אדבר, החילותי במשימה הקשה, ובסיומה הגעתי למספר 32, בדיוק כמספר השיניים שברא חקב"ה באדם. שן אחת לא חסרה ולא נפגמה, כל השיניים היו בריאות וחזקות כביום נתינתן!!!

למותר יהיה לציין שבגיל מבוגר שכזה שבו היה החפץ חיים באותה תקופה, אין הרבה קשישים שזוכים למתנה שכזו...

לאחר עשיתי את מה שביקש, לקח ה"חפץ חיים" את ידי, ואמר בחיוך שאי אפשר לשכוח לעולמים: "אני שמרתי על הפה שהקב"ה נתן לי, והקב"ה שמר על הפה שלי!"...

קח לך עגל בן בקר להטאת ואיל לעלה תמימים וחקרב לפני ה' (ט. ב)
"קח לך עגל" – להודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל שעשה (רש"י).

אמר הכותב: השבתי לפרש את דברי רש"י הנ"ל על פי סיפור מדהים שראיתי בספר "לקח טוב" וכך היה מעשה: באחת מדרשותיו המאלפות הביא הנאמן רבי חיים קרייזוויטצ' זצ"ל את דברי התנא רבי עקיבא במשנה (מסכת אבות פ"ג): חביב אדם שנברא בצלם, חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם, שנאמר "כי בצלם אלוקים עשה את האדם". חביבין ישראל שנקראו בנים למקום. חיבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום שנאמר "בנים אתם לה' אלוקים". חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה. חיבה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם, שנאמר "כי לקח טוב נתתי לכם, תורתי אל תעזבו".

מאז ומתמיד התקשיתי, אמר הרב, מה פשר הכפילות בדברי התנא, שבנוסף ל"חביבין ישראל" הוא אומר גם "חיבה יתירה נודעת להם"? מהי משמעות ה"נודעת להם" הנושאת בכנפיה "חיבה יתירה"? עד שבא לידי מעשה, אשר בעקבותיו נתחוויר לי דברי המשנה.

ומעשה שהיה, כך היה. בימים שקדמו למלחמת העולם השנייה, כאשר ריח אבק שריפה כבר נישא באוויר, ניגש אלי יהודי וצרור מסמכים בידו. יש לי בקשה, אמר האיש: הימים הם ימי ערב מלחמה, אף אחד אינו יודע מה ילד יום, וכולנו חיים בצל השאלה מי יהיה ומי ימות. אי לזאת, ברצוני להפקיד ביד כבוד הרב מסמכים אלה המעידים על פקדון שיש לי באחד הבנקים בשווייץ. כדי שאם אמות חלילה במלחמה והרב שליט"א ישאר בחיים, יוכל להעבירם לידי אחד מצאצאי בקשתי שמוחה לפניו, שיואל הרב בטובו לאתר מישהו מצאצאי ולהעביר לידי את המסמכים, כדי שיוכל להנות מהם.

בחסדי שמים, המשיך הרב לספר, שרדתי את המלחמה, ובמשך שנים רבות תרתי אחרי יורשי האיש, אך ללא הצלחה. והנה כעבור כעשרים וחמש שנים, בנסעי ברכבת התחתית באחת ממדינות ארה"ב, התיישב לידי אדם שהכרת פניו ענתה בו שהוא עני ומדוכא ביסורים. במהלך הנסיעה הוא תינה בפני את צרותיו, וסיפר בין השאר שהגיע לארה"ב כפליט ללא משפחה ובלי מקצוע. כיום הוא משמש כ"מלמד" בעיירה קטנה ומתפרנס בקושי.

משסיים את דבריו שאלתי לשמו, וכאשר נקב בשמו חזרתי ושאלתי האם פלוני [אשר הפקיד בידי את המסמכים] הוא קרוב משפחה שלו? השיב האיש בוודאי! זה אביו! מיד סיפרתי לו על הירושה הגדולה שהוריש לו אביו ומסרתי לו את המסמכים.

ויחי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל (ט. א)
שמיני למלואים, הוא ר"ח ניסן, שהוקם המשכן בו ביום (רש"י).

תמה הרח"ק רבי ישראל מרודין זי"ע – הרי אמרו "כל מקום שנאמר 'ויהי' אינו אלא לשון צער", ומה היה הצער ביום הקמת המשכן? אלא, הסביר: כל עיקר הקמתו של המשכן יש בו משום מזכרת צער, שהרי בתחילה עלה במחשבה לפני הקב"ה שיהא משכן עוון בתוך לבו של כל יהודי ולא היה צורך בבנין מיוחד למקדש, רק אחרי שכבר הטאו בעגל היה הכרח לצמצם את דירתו בתחתונים מבעד לאוהל ויריעה...

הרח"ק בעל האמרי חיים מוידניץ זי"ע יישב את הלשון "ויהי – צער", באומרו כך: ישראל קדושים רק שבעה ימים יש להם. האדם מתלכלך יום אחרי יום באבק החולין ובעוונות, ושכבת הלכלוך מצטברת ותופחת מיום ליום, לא דומה אבק של יום ראשון לאבק של יום השישי, אלא מה! לבסוף בא יום השביעי, שבת, והאדם רוחץ ומיטהר בו מכל האבק הרוחני, "פנים חדשות באו לכאן" ומתחיל דף חדש בחיים, ולמחרת אינו זה יום שמיני, אלא יום ראשון!

ואולם כשלא רחץ וטהר, בא שבת והלף עליו בלא רושם, הרי השכבה הקודמת של האבק והזוהמה נשארה בעינה ומוסיפה עוד לתפוח עד לאימה, ויום ראשון הוא יום שמיני, המשך לשבוע הקודם... ועל כגון זה בוודאי יש להתבטא בלשון צער: "ויהי"...

ויחי ביום השמיני קרא משה לאהרן וכו' ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר להטאת וכו' (ט. א-ב)

שואל רש"י – למה צוה לו להקריב עגל להטאת, הלא הטאת של כהן המשוה הוא פד? אלא, להודיע שכפר לו הקב"ה על מעשה העגל! המתבונן בדברי רש"י, יראה את הידוע לכל, שהקב"ה מתנהג עם האדם "מדה כנגד מדה". וכדברי הר"ן בדרשותיו – שענין המידה כנגד מידה בא לעורר את האדם שיוכל למצוא את הדבר שקלל בו, ויידע כיצד עליו לתקנו, ומאיידך – להוכיח לו על מה הוא מקבל שכר.

פירושו – הנהגתו של הקב"ה ב"מידה כנגד מידה" מביאה חיזוק רב לכל יהודי, היודע שגם אם חלילה מתרגשת עליו צרה גדולה, תהיה לו דרך להיפטר ממנה אם ישכיל ויידע מדוע הביא עליו קודשא בריך הוא דווקא את הצרה הזו, ומן הצד השני – לא יתלה את השפע הגדול שהוא מקבל בסובות צדיקות ומקריאות...

בשביל לחדד ולתת דוגמה על העניין שמועד לנו הקב"ה מידה כנגד מידה, נביא בפניהם את הסיפור הבא: סיפר אחד מתלמידיו הגדולים של הגה"ק בעל ה"חפץ חיים" זי"ע – בהיותי מקורב אליו, היה לי הזכות להיכנס לביתו פעמים רבות, ולשוחח איתו בלימוד ולהציע בפניו את שאלותי בכל מיני עניינים. באחת מן הפעמים, היה זה בשנותי האחרונות בעת שהיה בגיל 83 בערך, נכנסתי לביתו, ולמרות החולשה שפקדתו באותו יום, רבינו היה אז בעת רצון מיוחדת במינה, והדבר ניכר עליו.

מחמת החולשה שכב רבינו במיטתו, ולפתע הוא מורה לי להתקרב אליו, ומבקש ש... אפתה את פיו.

הייתי נרעש ונפחד, ולא רק שלא הבינתי כלל מה החפץ חיים רוצה להשיג בכך, אלא שגם לא ידעתי כיצד אעז לציית להוראה שכזו!... לפתוח את פיו של החפץ חיים?! מי מוכן להיכנס אל תוך לוע הארי...

אבל לא עזר לי מאומה. החפץ חיים הורה לי בשנית לפתוח את פיו. בלית ברירה, ובחוסר אונים מוחלט התקרבתי אליו, ופתחתי את פיו הקדוש. לפניי ניגלו שתי שורות שיניים כשלה, מסודרות ומתוקנות כדבעי,

אבל אין לי כסף לנסוע לשווייץ, אמר הכן המופתע. אל דאגה, אמרתי לו, אני אלווה לך את הסכום הדרוש. האיש מיהר לנסוע לשווייץ ושם התברר שהפקדון הכיל סך של שלושת רבעי מליון דולר! זה היה לפני כשלושים שנה, ובאותו פרק זמן היה נחשב לסכום אגדי!

אני שואל אתכם רבותי, פנה הגר"ח אל הציבור, מה היה האיש הזה במשך עשרים וחמש השנים שהלפו מאז מות אביו, עשיר או עני? עשירו! השיבו כולם פה אחד. ואני אומר לכם, ענה כנגדם הרב, שכפועל הוא היה עני. מדוע? כי חסרה לו הידיעה אודות הירושה הגדולה שנפלה בחלקו...

זאת רוצה המשנה ללמדנו – "חביבין ישראל" וזהו עשירות שאין כדוגמתה ואין קץ לה. אבל כל זמן שחסרים אנו את ה"נודעת להם", הרינו דלים ורשעים! על כן אומר התנא "חיבה יתירה נודעת להם". דהיינו כאשר אנו מתוודעים לידיעה החשובה בדבר היותנו צלם אלוקים, בנים למקום ומקבלי כלי חמדה, אנו נעשים מופקים בחיבה יתירה גדולה ומרנינה לאין שיעור! מה רב הוא, איפוא העושר והאוצר אשר אפשר להשיג על ידי גילוי ה"נודעת להם". וככל שתרכבה ה"נודעת להם" בכל שלושת העניינים החשובים המוזכרים במשנה, תגדל ותשגא ה"חיבה יתירה" שזכינו לה, וירום ויתעצם מאוד אשרנו הגדול...

וחשבתי על פי זה לפרש את דברי רש"י הנ"ל "קח לך עגל" – 'להודיע' שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל שעשה. ושאלנו מה כוונת רש"י במלה "להודיע"? למי היה צורך להודיע זאת? אלא ע"פ הסיפור שהובא, יובן היטב, כי אין מספיק שעוון העגל יכופר לו, יש עניין מיוחד 'להודיע' לאהרן, שיידע להעריך את אותו כפרה שניתנה לו על עוון העגל...

ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את הטאתך ואת עולתך (ט. ז)

"קרב אל המזבח" – שהיה אהרן בוש וירא לגשת, אמר לו משה: למה אתה בוש? לכך נבחרת (רש"י).

הבעל שם טוב הק' זי"ע הסביר את דברי משה לאהרן, כך: היינו, בגלל זה שאתה ביישן וענוותן, שיש לך יראה ובושה מהשי"ת וחושב שאינך כדאי והגון – בשביל כך נבחרת, בגלל מדת תפארת זו, כי "זבחי אלוהים רוח נשברה"...

אך הגה"ק **רבי חיים פאלאנצי זי"ע** הסביר זאת באופן אחר: דבפרשת שמות (ד. יד) מסופר, שכאשר אמר הקב"ה למשה לגאול את ישראל, טען לפניו: "מי אנכי כי אלך?" אמר לו הקב"ה: "אני אלך אתך". ממשיך משה וטוען: "כי ה', לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשום... כי כבד פה וכבד לשון אנכי", והקב"ה עונה לו: "מי שם פה לאדם או מי ישום אדם או חרש או פקח או עור הלא אנכי ה', ועתה לך ואנכי אחיה עם פיך והוריתיך אשר תדבר", אבל משה עדין אינו מסכים: "ויאמר: בי ה' שלח נא ביד תשלח", ואז – "ויחר אף ה' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך ידעתי כי כי דבר ידבר הוא וגם הנה הוא יוצא לקראתך". ומובא שם ברש"י: "ויחר אף – כל חרון אף שבתורה נאמר בו רשע וכו', אף כזו נאמר בו רשע: 'הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן, והכהונה הייתי אומר לצאת ממך (היינו ממשה רבינו), ומעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואתה הלוי'".

והנה כאן מבקש משה רבנו מאהרן שיטול על עצמו את תפקיד הכהונה ויגש להקריב את הקרבנות, ואהרן מסרב. אומר לו משה: "למה אתה בוש", אם תסרב פעם נוספת – תאבד גם אתה את הכהונה כי הרי "לכך נבחרת" – אתה זכית בכהונה עקב כך שאני סרבתי לבקשת הקב"ה, ואם אתה כעת תסרב – תפסיד גם אתה את הכהונה...

ביאור נפלא נוסף בעניין זה, מובא בספר "**כמוצא שלל רב**" משמו של **הגאון רבי אשר לעמל הלוי מגולנא זי"ע אב"ד איזנשטאט:** הלכה פסוקה בשולחן ערוך (אורח חיים, סימן נג, טו-טז): "שליח ציבור קבוע יורד לפני התיבה מעצמו, ולא ימתין עד שיאמרו לו, אבל מי שאינו ש"ץ קבוע, צריך לסרב מעט קודם שירד לפני התיבה, ולא יותר מדאי, אלא פעם אחת מסרב ובפעם ב' מוכין את עצמו כמי שרוצה לעמוד, ובפעם ג' יעמוד. ואם האומר אדם גדול הוא, אין מסרבין לו כלל", עד כאן מדברי השולחן ערוך. ראוי לציין כי מסוגיית הגמרא בברכות (לד.)

מתבאר שאין מסרבין לגדול היינו למי שגדול מן הש"ץ המתבקש על ידיו לרדת לפני התיבה.

מעתה יובנו דברי רש"י: "לפי שהיה בוש", היינו מלשון "כי בושש משה" (שמות לב. א), כלומר שאהרן היה מסרב ורצה לעשות כפי הדין שבפעם הראשונה יש לסרב. ועל כך השיב לו משה: למה אתה בוש ומסרב לגשת, הלא לכך נבחרת, ואם כן דינך כש"ץ קבוע, שיורד מיד ואינו צריך להמתין ולסרב!...

לפי זה, מתבארים להפליא גם דברי הספרי, בו נאמר (תורת כהנים ט, ז-ח): "ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח", זה שאמר הכתוב (תהלים צט) "משה ואהרן בכחנו ושמואל בקוראי שמו", מלמד ששניהם שקולים. "קרב אל המזבח" – למה הדבר דומה? למלך שנשא אשה, והיתה מתביישת לפניו, נכנסה אחרת אצלה, אמרה לה: "על מה נכנסת? לדבר זה, שתשמישי את המלך?", כך אמר משה לאהרן: "אהרן אחי, על מה נבחרת. בא ועבוד עבודתך!" ולכאורה צריכים להבין את הקשר בין תחילת המאמר לסופו, שעל פניו נראה כי אין כל קשר ביניהם?

אולם לפי מה שהבאנו לעיל יתיישבו הדברים כפתור ופרה. דלכאורה גם אחרי שפירשנו את דברי רש"י כפי המובא לעיל, יש עדיין להקשות, שאף אם לא היה משה אומר לו "לכך נבחרת" ומגלה לו בכך שדינו כש"ץ קבוע שאינו מסרב, גם אז היה לו לגשת מיד, שהרי האומר לו הוא משה ואין מסרבין לגדול, ואם כן לשם מה נזקק משה לנימוק של "לכך נבחרת"? ובכדי שלא נקשה קושיא זו, הקדים הספרי תחילה את הדרשה של "משה ואהרן בכחנו וגו'" – מלמד ששניהם שקולים, והלא כאשר הם שקולים לא שייך הדין של "אין מסרבין לגדול", שאינו נוהג אלא בגדול ממנו ועל כך נזקק משה לנימוק של "לכך נבחרת", שדינו כדיון ש"ץ קבוע...

ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את הטאתך ואת עולתך וכפר בעדם וכו', ויקרב אהרן אל המזבח וישחט את עגל החטאת אשר לו (ט. ז-ח)

הרה"ק **בעל ה"אבני נזר"** זי"ע המליץ על פסוק זה את דברי הגמ' (סוטה ה.) "א"ר חייא בר אשי אמר רב ת"ח צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית". ובפסמות דברי הגמ' שם הכוונה שלת"ח צריך שיהא שמינית שבשמינית בגאווה עיי"ש. אך ה"אבני נזר" פירש באופן נפלא שהכוונה לפסוק השמיני שבפרשת שמיני – "ויקרב אהרן אל המזבח וישחט את עגל החטאת אשר לו". ופירושו, שהרי אהרן היה בוש ולבו דואג ונשבר על העגל שעשה, ולכך אמר לו משה "קרב אל המזבח ועשה" את הטאתך – כלומר, כמו שאמרו צדיקים: "עשה דוחה לא תעשה" – אם אדם ח"ו עבר על 'לא תעשה', העצה לכך היא: תרכבה ב'עשה' וכך תזכה לדחות מקרבך את ה'לא תעשה', וכן "סור מרע ועשה טוב" – אם רצונך לסור מהרע, אל תתעסק בכך, כי אף פעם לא תגמור ורק תמשיך להסתבך, אלא "ועשה טוב" – תתחיל בעשיית מעשים טובים וממילא כל הרע יסור ממך.

וכן עשה אהרן כמו שכתוב בפסוק ח': "ויקרב אהרן אל המזבח וישחט את עגל החטאת אשר לו", וכך הצליח לצאת מן אותו רשע של החטא. וכן כל ת"ח צריך שיהא בו המידה הזאת של הפסוק השמיני שבפרשת שמיני, שגם אם ח"ו הוא נכשל בחטא, הוא צריך להרבות ב'עשה טוב' ולהמשיך הלאה ובכך יזכה להיכנס חזרה אל הקדושה...

כל הולך על גחון (יא. מב)
הגמרא (קידושין 5.) אומרת: לפיכך נקראו ראשונים סופרים, שהיו סופרים כל האותיות שבתורה. שהיו אומרים: וא"ד ג'גחון' הציץ של אותיות של ספר תורה. ולכאורה צריכים להבי במה זכה ה"הולך על גחון" – הנחש – שהוא מופיע בדיוק באמצע התורה?

בספר "זמרת האור" מובא הסבר נאה ע"פ דברי **הגאון מוילנא זי"ע** שמפרש את דברי הגמרא (בבא קמא כג.) "אדם נחש בין שיניו הוא עומד". והביא הגר"א רמז בזה: אם יעמוד ה"שמן" תחת ה"נחש", היינו שנציב את אותיות ש' ט' ו' תחת האותיות נ' ח' ש', יהיה "שן" מימין ו"שן" משמאל", ובאמצע – "חט". וזהו שאמרו: "אדם נחש" – החטא – נמצא "בין שיניו" של הנחש, הוא היצר הרע, שמסית את האדם לחטוא.

והרי אמרו חז"ל (סוכה נב.): "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו". ככל שהאדם גדול יותר בתורה, כך היצר נטפל אליו בחזקה רבה יותר ומנסה להסיתו. לכן, דווקא באמצע התורה, במקום שבו מתגלה גדלתה ועמקתה של התורה – שם נמצא ה"הולך על גחון"!

הדפסת והפצת הגליון נחנדה לכבוד יומא דהילולא קדישא של
מרן הרה"ק בעל ה"דברי חיים" מצאנז זי"ע – כ"ה ניסן
הונצח ע"י ידידיו הנכבד הרה"ג שמואל הורביץ שליט"א – מונסי